Повесть о взятии Царьграда крестоносцами

ВЪ ЛЪТО 6712. Царствующю Ольксе въ Цесариградъ, въ царствъ Исаковъ, брата своего, его же слъпивъ, а самъ цесаремь ста. А сына его Олексу затвори въ стънахъ высокыхъ стражею, яко не вынидеть. И временомъ минувъшемъ, и дъръзну Исакъ молитися о сыну своемь, дабы его испустилъ ис твърди пръдъ ся. И умоли брата Исакъ, и прияста извъщение съ сыномь, яко не помыслити на царство, испущенъ бысть ис твърди и хожашеть въ своей воли. Цесарь же Олькса не печяшеся о немь, въря брату Исакови и сынови его, зане прияста извъщение. И потом Исакъ помысливъ, и въсхотъ царства, и учящеть сына, посылая потаи, яко «добро створихъ брату моему Олъксъ, от поганыхъ выкупихъ его, а онъ противу зло ми възда: слъпивъ мя, царство мое възя». И въсхотъ сынъ его, якоже учашеть его, и мышлящьта, како ему изити из града въ дальняя страны и оттолъ искати царства. И въвъденъ бысть въ корабль, и въсаженъ бысть въ бочку, имущи 3 дна при единъмь конци, за инмъ же Исаковиць съдяще, а въ другомь конци вода, идеже гвоздъ: нълзъ бо бяше инако изити из града. И тако изиде из Гръчьскъй земли. И, увъдавъ, цесарь посла искатъ его. И начаша искати его въ мнозъхъ мъстъхъ, и виндоша въ тъ корабль, идеже бяшеть, и вся мъста обискаша, а из бъчькъ гвозды вынимаша, и видеше воду текущю, идоша прочь, и не обрътоша его.

И тако изиде Исаковичь, и приде къ нъдьчьскуду цесарю Филипови, къ зяти и къ състръ своей. Цесарь нъдечьскый посла к папъ въ Ридъ, и тако увъчаста, яко «нъ воевати на Цесарьградъ, нъ якоже рече Исаковиць: «Всь град Костянтинь хотять доего царства», — такоже посадяче его на пръстолъ, поидете же къ Иерусалиду, въ подочь; не въсхотять ли его, а ведете и опять къ диъ, а пакости не дейте Гръчьской зедли».

Фрязи же и вси воеводы ихъ възлюбиша злато и срѣбро, иже мѣняшеть имъ Исаковиць, а цесарева велѣниа забыша и папина. Пьрвое, пришьдъше въ Судъ, замкы желѣзныя разбиша, и приступивъше къ граду, огнь въвергоша 4-рь мѣстъ въ храмы. Тъгда цесарь Олькса, узьревъ пламень, не створи брани противу имъ. Призвавъ брата Исака, егоже слѣпи, посади его на прѣстолѣ, и рече: «Даже еси, брат, тако ство рилъ, прости мене, а се твое царство», — извѣжа из града. И пожьженъ бысть град и церкви несказьны лѣпотою, имъже не можемъ числа съповѣдати. И святое Софие притворъ погорѣ, идеже патриарси вси написани, и подрумье и до моря, а семо по Цесаревъ затворъ и до Суда погорѣ. И тъгда погна Исаковиць по цесари Олексѣ съ фрягы, и не постиже его и възвратися въ град, и съгна отця съ прѣстола, а самъ цесаремъ ста: «Ты еси слепъ, како можеши царство държати? Язъ есмь цесарь!» Тъгда Исакъ цесарь, много съжаливъси о градѣ и о Царствѣ своемь и о граблении манастырьскыхъ, еже даяста фрягомъ злата и сръбро, посуленое имъ, разболѣвъся, и бысть мнихъ, и отъиде свѣта сего.

По Исаков' же сцерти людие на сына его въсташа про зажьжение градьное и за пограбление цанастырьское. И събрачеся чернь, и волочаху добрые дужи, дудающе с ниди, кого цесаря поставять. И вси хотяху Радиноса. Онъ же не хотяше царства, нъ кръяшеся от нихъ, издънивъся въ чърны ризы. Жену же его, идъще, приведоша въ святую Софию и дного нудища ю: «Пов' жь надъ, кде есть дуж твой?» И не сказа о дужи своедь. Потодь же яша челов' ка, иденьдь Николу, воина, и на того възложища в' вньць бес патриарха, и ту бысть снедъ въ святъй Софии 6 дний и 6 ночий.

Цесарь же Исаковиць бяшеть въ Влахернъ, и хотяше въвести фрягы отай бояръ въ град. Бояре же, увъдавъше, утолиша цесаря, не даша еду напустити фрягъ, рекуте: «Мы с тобою есдь». Тъгда бояре,

убоявъшеся въвъдения фрягъ, съдумавъше съ Мюрчюфломь, яша цесаря Исаковиця, а на Мюрчюфла вънъчь възложиша.

А Мюртюфла бяше высадиль ис тыльнице Исаковиць, и прияль извъщение, яко не искати подъ Исаковицель царства, нъ блюсти подъ ниль. Мюртюфль же посла къ Николъ и къ людылъ въ святую Софию: «Язъ ялъ ворога вашего Исаковиця, язъ вашь цесарь; а Николъ даю пьрвый въ боярехъ, сложи съ себе въньць». И вси людие не даша ему сложити въньця, нъ боле закляшася: кто отступить от Николы, да будеть проклятъ. Того же дне, дождавъше ночи, разбъгошася вси, а Николу яша, и жену его я Мюртюфлъ, и въсади я въ тылницю, и Ольксу Исаковиця утвърди въ стънехъ, а самъ цесаремь ста Мюртюфлъ феуларя въ 5 день, надъяся избити фрягы.

Фрязи же, уведавъше ята Исаковиця, воеваша волость около города, просяте у Мюртюфла: «Дай нам Исаковиця, от пондемъ къ нѣметьскуму цесарю, отнеле же есме послани, а тобе царство его». Муртюфлъ же и вси бояре не даша его жива, и уморивъше Исаковиця, и рекоша фрягомъ: «Умьрлъ есть; придете и видите и». Тъгда же фрязи петяльни бывъше за прѣслушание свое: не тако бо бѣ казалъ имъ цесарь нѣмѣтьскый и папа римьскый, якоже си зло утиниша Цесарюграду. И рѣша сами к соби вси: «Оже намъ нѣту Исаковиця, с нимь же есме пришли, да луче ны есть умрети у Цесаряграда, нежели съ срамомь отънти». Оттоль наша строти брань къ граду.

И задыслиша, якоже и пръже, на кораблихъ раяди на шьглахъ, на иныхъ же кораблихъ исъциниша порокы и лъствиця, а на инъхъ задыслиша съвъшивати бъчькы чересъ град, накладены сдолины.

И лучины зажытыше, пустиша на хороды, якоже и пръже, пожьгоша градъ. И приступиша къ граду априля въ 9 день, въ пятъкъ 5 недѣли поста, и не успѣша ничьтоже граду, нъ фряг избиша близъ 100 муж. И стояша ту фрязи 3 дни; и въ понед Тльник Верькной нед Тли приступиша къ граду, солнчю противу святому късходящю, впасу, Вергетисъ, противу Испигасу, сташа же и до Лахерны. Приступиша же на 40 корабльвъ великыхъ, бяху же изременани межи ими, в нихъ же людье на конихъ, одени в ботне и коне ихъ. Инии же корабле ихъ и гал ве ихъ стояху назаде, боящеся зажьжения, якоже и пръже, бяхуть греци пустили на не 10 кораблевъ съ огньдь, и въ пряхъ извереденивъше погодье вътра, на Василиевъ день полуноци, и не успеша ничтоже

фрязьскымъ кораблемъ: въсть бо имъ бяше далъ Исаковиць, а грькомъ повеле пустити на корабле на не; тъмъже и не погоръша фрязи.

И тако бысть възятие Цесаряграда *великого:* и привлеце корабль къ стенѣ градьнѣй вѣтръ, и быша скалы ихъ великыя трѣсъ град, и нижьнее скалы равно заборолодъ, и бьяхуть съ высокыхъ скалъ на градѣ грькы и варягы кадениедь и стрѣлади и сулицади, а съ нижьнихъ на град сълѣзоша; и тако възяша град. Цесарь же Мюрчюфолъ крѣпляше бояры и все люди, хотя ту брань створити с фрягы, и не послушаша его: побѣгоша от него вси. Цесарь же побеже от нихъ, и угони е на Коньнедь търгу, и днога жалова на бояры и на все люди. Тъгда же цесарь избеже изъ града, и патриархъ и вси бояре.

И внидоша въ град фрязи вси априля въ 12 день, на святого Василия Исповъдника, въ понедъльник, и сташа на мъсте, идеже стояша цесарь гръчьскый, у святого Спаса, и ту сташа и на ночь.

Заутра же, солнчю въсходящю, вънндоша въ святую софию, и одъраша двъри и расъкоша, а онболь окованъ бяше всь среброць, и столпы сребрьные 12, а 4 кивотьныя, и тябло исъкоша, и 12 креста, иже надъ олтарешь бяху, межи ими шишкы, яко дрѣва, вышьша муж, и прѣграды олтарьныя межи стълпы, и то все сребрьно. И трапезу чюдьную одъраша, драгый камень и велий жьньчюг, а саму невѣдомо камо ю дѣша. И 40 кубъковъ великыхъ, иже бяху прѣдъ олтарем, и понекадѣла и свѣтилна сребрьная, яко не можемъ числа повѣдати, съ праздьничьными съсуды бесцѣньными понмаша. Служебьное вуангелие и хресты честьныя, иконы бесцѣныя — все одраша. И подъ тряпезою кръвъ наидоша — 40 кадне чистаго злата, а на полатѣхъ и въ стѣнахъ и въ съсудохранильници не вѣде колико злата и сребра, яко нету числа, и бесцѣньныхъ съсудъ. То же всѣ в единой софии сказахъ, а святую богородицю, иже на Влахѣрнѣ, идеже святый духъ съхожаше на вся пятницѣ, и ту одраша. Инѣхъ же церквий не можеть человѣкъ сказати, яко бе-щисла. Дигитрию же чюдьную, иже по граду хожаше, святую богородицю, съблюде ю богъ добрыми людьми, и ныне есть, на ню же надъемъся. Иные церкви въ градѣ и вънѣ града, и манастыри въ градѣ и вънѣ града пограбиша все, имъ же не можемъ числа, ни красоты ихъ сказати. Чернъче же и чернице и попы облупиша и нѣколико ихъ избиша, гръкы же и варягы изгнаша изъ града, иже бяхуть остали.

Се же имена воеводамъ ихъ: 1 маркосъ от Рима, въ градѣ бърне, идеже бе жилъ поганый злый Дедрикъ. Я 2-й кондофъ Офланъдръ. Я 3 дужь слепый от Маркова острова Венедикъ. Сего дужа слѣпилъ Мануилъ цесарь; мнози бо философи моляхуться чесареви: аще сего дужа отпустиши съдрава, тъ много зла створить твоему царству. Царь же не хотя его убити, повелѣ очи ему слѣпити стькломь, и быста очи ему яко невреженѣ, нъ не видяше ничегоже. Сь же дужь много браний замышляше на град, и вси его послушаху, и корабли его велиции бяхуть, с нихъ же градъ възяша. Стоянья же фряжьска у Цесаряграда от декабря до априля, доколь городъ възяшь. Я мѣсяца маия въ 9 поставища цесаря своего латина кондо Фларенда своими пискупы, и власть собе раздѣлиша: цесареви град, и маркосу судъ, а дужеви десятина. И тако погыбе царство богохранимаго Костянтиняграда и земля Гречьская въ свадѣ цесаревъ, ею же обладають фрязи.